

Rafał Biskup

WOLNOŚĆ GOSPODARCZA W WYMIARZE PODMIOTOWYM

Wyd. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2011 (ss. 553)

Nie może budzić wątpliwości okoliczność, że zagadnienie wolności gospodarczej stanowi jedną z kluczowych kwestii teorii i praktyki prawa. Wypowiedzi dotyczące wolności gospodarczej mają, a przynajmniej powinny mieć, przełożenie na kształtowanie przestrzeni gospodarczej, w tym kreowanie stosunków prawnych w niej występujących. Podmioty prawa jako elementy tych stosunków kształtują ich treść, tworząc tym samym rzeczywistość prawną sfery gospodarczej. Prawidłowe ich zdefiniowanie, tj. pomiotów uprawnionych do korzystania z wolności gospodarczej, należy określić jako wręcz priorytetowe. Za istotną z punktu widzenia rozwoju nauki, jak i praktyki prawa należy uznać recenzowaną monografię Rafała Biskupa pt.: „Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym”. Pracę tę należy postrzegać jako opracowanie zasługujące na zainteresowanie i co istotne dające także asumpt do dalszego kreowania dyskursu naukowego, jak również odniesienia się do zawartych w niej poglądów przez przedstawicieli praktyki prawa.

Istotnym aspektem rozwoju gospodarczego, urzeczywistniającego ideę podporządkowywania się przez podmioty normom prawa bez konieczności stosowania przymusu państwowego, jest takie konstruowanie przepisów, których stosowanie nie będzie w społecznym odczuciu traktowane jako stojące w sprzeczności z rozumieniem sprawiedliwości.

Słusznie zauważa Autor recenzowanej monografii, że „nakładanie obowiązków na przedsiębiorcę, które skutkują określonymi zadaniami prospołecznymi, nie może być traktowane w kategoriach ograniczania wolności. Wpisuje się w treść wolności, podobnie jak pozostałe obowiązki o charakterze powszechnym”.¹ Konieczne jest zatem takie konstruowanie regulacji prawnych, których treść, w społecznym odczuciu, będzie w sposób zasadny np. nakładała obowiązki na podmioty prawa. Uzyskanie tak określonego, pożądanego skutku jest możliwe tylko przy poddaniu ocenie istoty wolności gospodarczej, a także katalogu podmiotów z niej korzystających i ewentualnej weryfikacji istniejących poglądów w zakresie obu wskazanych wyżej kwestii.

1 R. Biskup, *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011, s. 10.

Wydaje się, że właśnie taką koncepcję przyjął w swej pracy Autor. Wskazuje on, że „swoboda gospodarcza, będąc jedną z podstawowych wolności jednostki, (...), ciągle wymaga redefiniowania. Konstatacja ta wynika z obserwacji procesów gospodarczych i rozwoju norm prawnych, bezpośrednio stanowiących materię gospodarczą”.² Dalej zauważa On, że „stanowienie prawa, którego centralnym punktem odniesienia jest wolność gospodarcza, nie powinno być procesem oderwanym od moralności. Oderwanie prawa od powszechnie uznawanych standardów moralnych w przypadku stosunków gospodarczych prowadzi wprost do prawnej anarchii i gloryfikacji relatywistycznych postaw konsumpcyjnych i nastawionych wyłącznie na osiągnięcie zysku. Tymczasem wolność gospodarcza nakłada na przedsiębiorcę także i obowiązki. Nie tylko w wymiarze prawnym, ale także moralnym. Odczytać je można, nie tyle z porządku moralnego, (...), ile przede wszystkim z przepisu art. 20 Konstytucji. Wolność gospodarcza wpisana jest w porządek gospodarki społecznej, jemu ma służyć i w takich granicach obowiązków powinna być także rozpatrywana”.³

Autor recenzowanej monografii podkreśla także, że „rzeczywista treść pojęcia przedsiębiorcy nie jest użyteczna tylko w warstwie prawnej, ale jest także w gospodarce rynkowej barometrem prawdziwej, a nie tylko normatywnie zadeklarowanej wolności gospodarczej”.

Wskazane powyżej przyjęcie przez Autora koncepcji opracowania, staranne zebranie materiałów źródłowych i trafne stawianie odpowiedzi na pojawiające się pytania pozwalają stwierdzić, że recenzowana monografia z pewnością zasługuje na zainteresowanie nie tylko prawniczego środowiska naukowego, ale również przedstawicieli praktyki prawa, a także innych biernych bądź czynnych uczestników życia gospodarczego.

Uzasadnienia przedstawionej wyżej przeze mnie opinii należy poszukiwać w rozległości podejmowanej przez Autora tematyki, co już samo wpływa na stopień trudności prowadzonych analiz. Dodatkowo na skomplikowany charakter problematyki wpływa poruszanie kwestii z zakresu regulacji kilku gałęzi prawa, np. prawa konstytucyjnego, publicznego prawa gospodarczego czy prawa cywilnego. Rozważane zagadnienia nierzadko mają charakter interdyscyplinarny. Autor posiada jednak cenną umiejętność prowadzenia spójnych rozważań nawet w zakresie tak szerokiej i zróżnicowanej materii. Na uwagę zasługuje także to, że Autor nie waha się przed wyciąganiem wniosków z analizowanych tekstów normatywnych, orzeczniczych, czy poglądów doktryny. Wypada także zauważyć, że styl pracy jest jasny, a poruszane problemy są formułowane precyzyjnie. Recenzowane opracowanie ma dobrą, logiczną i spójną strukturę.

² *Ibidem*, s. 9.

³ *Ibidem*, s. 10.

Autor podzielił rozważania zawarte w recenzowanej monografii na dwie części.

W pierwszej części Autor podejmuje problematykę relacji między państwem a wolnością. Rozpoczyna on od zdefiniowania państwa, biorąc za podstawę pojmowanie go jako związku terytorialno–personalnego, mającego strukturę hierarchiczną, wyposażonego w instrumenty prawnego oddziaływania wobec społeczności.⁴ Następnie odnosi się On, w swych rozważaniach, do określenia stosunku państwa do gospodarki na gruncie istniejących koncepcji polityczno–ekonomicznych i typów zachowań państwa wobec gospodarki.

Analizy zawarte w rozdziale II zostały poświęcone szczegółowemu przedstawieniu funkcji, jakie państwo ma do zrealizowania w gospodarce. Odnosząc się do tego zagadnienia Autor dokonał pewnego wyboru funkcji, który następnie uzasadnił, charakteryzując poszczególne ich rodzaje. Szczególną uwagę zwrócił na te spośród nich, które łączą się z koniecznością ingerencji reglamentacyjnej oraz regulacyjnej państwa. Osobno potraktował funkcję nadzorczo–kontrolną, która mimo że jest gwarantem realizacji pozostałych, posiada już swoją autonomiczną treść (np. w zakresie systemu kontroli przedsiębiorców).

W trzecim rozdziale rozważaniom poddana została problematyka odnosząca się do pojęcia i zakresu wolności gospodarczej. Autor wyraża przekonanie, że punktem wyjścia dyskursu dotyczącego struktury prawnej ustroju gospodarczego jest idea wolności gospodarczej. Przyznaje On, że zasada wolności gospodarczej stanowi filar filozoficzno–prawny konstrukcji ustroju wolnorynkowego. W jego przekonaniu, wolność ta nie tylko stanowi wzorzec dla pozytywnego systemu prawa gospodarczego, ale również stwarza możliwości jego odpowiedniego aksjologicznego zakorzenienia.⁵

W czwartym rozdziale I części pracy Autor podejmuje próbę zdefiniowania wolności gospodarczej w znaczeniu ustrojowym. Wychodzi On z założenia, że normatywną treść wolności gospodarczej, obowiązującą w Polsce, ustalić należy na kilku poziomach systemu prawnego, tj. np. ujęcia wolności gospodarczej w świetle jej członkostwa w Unii Europejskiej czy ujęcia wolności gospodarczej w świetle regulacji wolnościowych w gospodarce zawartych w Konstytucji RP.⁶

Treść rozdziału V została poświęcona konsekwencjom, jakie płyną z przyjętego założenia, że zasada wolności gospodarczej jest nie tylko zasadą konstytucyjną, prawem wolnościowym negatywnym, ale również jest zasadą prawa. Zdaniem Autora, wynikają z powyższego ustalenia określonego rodzaju konsekwencje, zarówno dla

4 *Ibidem*, s. 17.

5 *Ibidem*, s. 99.

6 *Ibidem*, s. 135.

ustawodawcy zwykłego, jak i dla administracji gospodarczej. Zostały one przedstawione w dalszych treściach monografii.⁷

Rozważania Autora w części drugiej pracy dotyczą określenia kręgu podmiotów, którym przysługuje wolność gospodarcza.

W rozdziale I podejmuje On próbę przybliżenia istoty podmiotu uprawnionego do korzystania z wolności gospodarczej. Wyprowadza wnioski o rzeczywistym podmiotowym zakresie „wolności gospodarczej”, nie tracąc z pola widzenia faktu, że wolność gospodarcza jest także pojmowana jako prawo wolnościowe o charakterze negatywnym.⁸

W kolejnych trzech rozdziałach poddaje On rozważaniom instytucję przedsiębiorcy w świetle postanowień ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, zagadnienie osoby fizycznej będącej przedsiębiorcą, czy w końcu problematykę jednostek organizacyjnych postrzeganych jako podmioty wolności gospodarczej.

W rozdziale V Autor poświęcił swą uwagę problematyce prowadzenia działalności gospodarczej przez państwo i jednostki samorządu terytorialnego. Przyjmuje On jako założenie tezę, że są to podmioty wolności gospodarczej.⁹ W konsekwencji przyjęcia tego założenia, dokonuje On przeglądu prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty publiczne.

Ostatni rozdział drugiej części pracy poświęcony został zagadnieniu prowadzenia działalności gospodarczej przez podmioty zagraniczne. Autor przyjmuje za punkt wyjścia podział na osoby zagraniczne i przedsiębiorców zagranicznych. Szczegółowo wyjaśnia podstawy ich aktywności gospodarczej na terenie Państwa Polskiego. Poddaje On także rozważaniom kategorię tymczasowych przedsiębiorców zagranicznych.

Autor porusza w ocenianej monografii wiele różnorodnych zagadnień, również tych wykraczających poza sferę *stricte* prawną. Nie występują jednak znaczące „odejścia” od głównego wątku rozważań. Świadczy to o profesjonalnym poziomie warsztatu naukowego Autora, który pozwolił mu na logiczne opracowanie złożonej problematyki.

Recenzowana monografia Rafała Biskupa „Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym” zawiera nowe ujęcie zagadnienia wolności gospodarczej i bez wątpienia stanowi istotny głos w dyskusji na temat zakresu podmiotów mogących z niej korzystać.

Dr hab. Ewa K. Czech prof. UwB

7 *Ibidem*, s. 182.

8 *Ibidem*, s. 229.

9 *Ibidem*, s. 346.